

Refleksioner efter et sprogligt kunstprojekt

Af Julie Edel Hardenberg, kunstner og forfatter

Modtaget marts 2015 (nedskrevet 2010)

Nedenstående tekst er refleksioner efter et sprogligt kunstprojekt, hvor jeg fra 1. juni 2008 til 1. januar 2009 udelukkende talte grønlandsk. Projektet var et sprogligt, psykologisk og kulturelt eksperiment, hvori jeg ville efterprøve styrken af de postkoloniale effekter med udgangspunkt i tanken: Hvad sker der hvis jeg beslutter mig for udelukkende at klare mig med mit modersmål i Grønland/Nuuk?

Projektet havde nogle enkle principper:

Internt i Grønland, talte og skrev jeg på grønlandsk.

Jeg talte dansk og engelsk med turister og besøgende udefra.

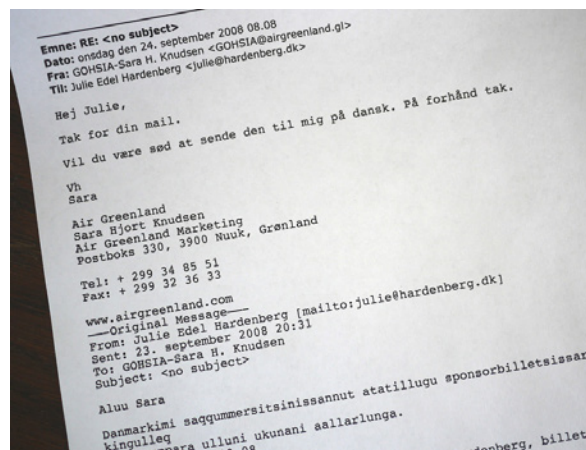
Desuden benyttede jeg mig af dansk og engelsk til læsestof.

Trods de enkle principper i et projekt som måske kan forekomme uproblematisk og lige til at gå til, viste det sig at jeg blev konfronteret med mange forskellige holdninger til sprog og kultur, og jeg fik et tydeligt indblik i de intense spændinger, der kan være imellem dem.

Det var ikke alle der kunne overskue den situation, jeg bragte dem ud i ved kun at ville kommunikere på grønlandsk, måske mest af alt fordi, det langt fra er alle der er bevidst om eget standpunkt om sprog og kultur. Ofte kopierer man sin omgangskreds, sine forældre eller kammerater, uden at stille spørgsmålstejn ved situationen, eller ved hvad man selv kan gøre, for at ændre på tingenes tilstand. Den koloniale historie og dens effekter er blevet tydeligere i min bevidsthed, og jeg har fået et mere nuanceret billede af de forskellige problemstillinger, der er i samfundet. Desuden har jeg fået en større forståelse og sympati for de mennesker, der ønsker at blive imødekommet på eget sprog, i eget land. Det skaber frustrationer og en følelse af fremmedgjorthed, når det ikke sker. Og jeg mener at det er med til at gøre det sværere at bryde de negative mønstre som er forbundet med det spændingsfelt der er mellem kulturerne i en postkolonial tid. I den forbindelse er det et grundlæggende forhold, at de sproglige egenskaber, og det at kunne tale grønlandsk, også er en forudsætning for kulturel forståelse og kompetence.

Sponsorbillet

Jeg havde en sponsorbillet til gode som jeg havde fået af Air Greenland. På et tidspunkt bestemte jeg mig for at jeg ville rejse og kontaktede derfor flyselskabet på mail. Jeg skrev til dem at jeg ønskede at gøre brug af min billet. Selvfølgelig skrev jeg på grønlandsk. De svarede mig først pænt at de gerne ville have at jeg gensendte mit brev, men på dansk. Jeg havde håbet på at den der modtog min mail, ville imødekomme min henvendelse ved selv at sørge for at få den oversat. Det kunne vedkommende eventuelt have gjort med hjælp fra en kollega. Jo mere jeg tænkte over det, desto mere syntes jeg faktisk at

Mailkorrespondance. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

det var frækt at bede mig om at oversætte mit brev, for at det kunne blive behandlet. Air Greenland er en grønlandsk virksomhed som primært lever af at flyve for folk her i landet. Jeg nåede også at tænke at den omvendte situation aldrig ville opstå: Man ville aldrig bede en dansksproget om at sende sit brev på grønlandsk. Jeg besvarede brevet på grønlandsk med det resultat at det tog fem dage før jeg hørte fra dem igen. Min henvendelse skulle først sendes til oversættelse.

Børnehave

Som følge af at min mand var dansksproget grønlænder, talte vi de første mange år dansk med hinanden. Det bragte os naturligt sammen med andre dansksprogede – også dansksprogede grønlændere. Min datter som jeg altid talte grønlandsk til, og som derfor kunne sproget da hun gik i vuggestue, var ved at miste den evne efter nogle år i sin børnehave. Her var mange af børnene dansksprogede. Da hun var 5 år, troede hun at det danske sprog var grønlandsk. Vi fandt ud af at det var fordi, det var det sprog som blev benyttet mest i børnehaven, derhjemme og ude. Grønlandsk var blevet et fremmedsprog for hende.

Det er almindeligt, at grønlandsktalende børn i private dag- og skoleinstitutioner mister deres grønlandske talesprog og i stedet bliver dansktalende. Jeg ved, at Air greenlands børnehave Sulunguit, som vores datter har gået i, har forsøgt at ændre på det ved at ansætte grønlandsktalende medarbejdere. Men de talte alligevel dansk med børnene. Det var fordi, det var nemmere, sagde de, men også fordi, de ville kommunikere med børnene på det sprog, de talte indbyrdes.

Tøjophængningsplads til barnet i børnehaven.
(Foto: Julie Edel Hardenberg).

Minister

Min kære grandfætters kone, som er dansksproget, har over for mig sagt at hun ikke syntes man kunne bruge det grønlandske sprog til noget længere. Ingen af deres børn taler grønlandsk, og deres grønlandsksprogede bedstemor taler også dansk til dem. Jeg kan ikke lade være med at tænke på at de nok skal få sig en videregående uddannelse. Men når de er færdige med deres uddannelse, vil de opleve at de kun kan fungere i dansksprogede grupper. Hvis de ikke lærer grønlandsk, vil de være afhængige af en tolk for at komme i dialog med befolkningen. For eksempel har man i Danmark vist ikke oplevet en dansk minister som ikke kunne tale det danske sprog. I Grønland har vi to som ikke taler det grønlandske sprog. Den ene er ved at lære sig grønlandsk i dag.

Ordbøger. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

Kimik

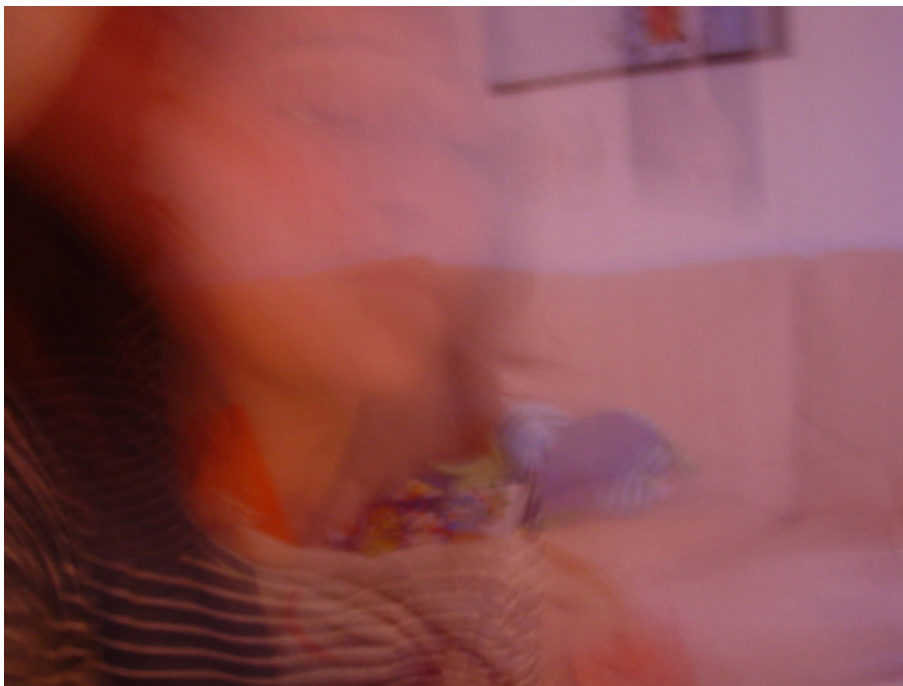
For nogle år siden bad formanden for kunstnersammenslutningen Kimik mig pænt om at skrive mine henvendelser på dansk. Der var medlemmer i foreningen som ikke forstod grønlandsk. Jeg tænkte: Hvorfor skal det være mit problem? Og hvornår vil de selv gøre en indsats for at lære det grønlandske sprog? Jeg kæmpede med mig selv for ikke at føle mig urimelig.

Et af mine breve til Kimik. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

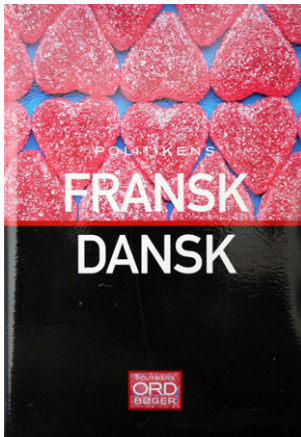
Polterabend

En af mine kære dansksprogede grønlandske veninder skulle giftes, og i den forbindelse var jeg inviteret til en polterabend hvor størstedelen af gæsterne var dansksprogede grønlændere. Det var piger, og de fleste er født og opvokset med grønlandske mødre eller fædre. Andre er grønlandsk gift. I starten havde jeg en indre spænding som jeg måtte overvinde for at deltage. Jeg tvivlede på hvordan de andre ville vælge at håndtere at jeg kun talte grønlandsk. I tiden op til den polterabend havde jeg løbende fået en oplevelse af at flere og flere bevidst undgik kontakt med mig for ikke at blive "udsat" for at jeg skulle tale grønlandsk til dem. Det sled på mit overskud. Jeg var tæt på at melde afbud alene på grund af bevidstheden om de problemstillinger jeg sætter mig selv og andre i med mit sprogprojekt. Det krævede en masse mod fra mig. Jeg snakkede med min mand og en god kollega og veninde om det. Det viste sig heldigvis at blive en positiv oplevelse. De fleste af pigerne var åbne og gjorde

Sløret billede af mig selv. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

deres for at være i dialog med mig, uden at det gik ud over stemningen. De forstod da også meget af det jeg sagde. Men jeg mærkede også en enorm undren over at jeg havde iværksat et projekt hvor jeg kun talte grønlandsk. De samtaler jeg havde med folk, var kortfattede, selv med de grønlandsktalende. Jeg følte, at jeg ekskluderede mig selv fra gruppen.

Sprogrejser

Det er velanset at grønlandsk/dansksprogede forældre lærer deres børn dansk, sender dem på sprogrejser og -ophold i udlandet hvor de lærer flere sprog. En grønlandsksproget veninde af os kom på besøg og fortalte frustreret at de havde forsøgt sig med grønlandsk hjemme, men havde bestemt sig for ikke at ville tvinge deres nu dansksprogede børn til at tale grønlandsk. Nogle år senere fortalte hun stolt at hendes barn er ved at lære fransk.

Dansk/Fransk ordbog.
(Foto: Julie Edel Hardenberg).

Nuuk Fitness

En veninde og jeg tog ind på det nystartede Nuuk Fitness hvor vi blev budt velkommen på dansk af en grønlandsksproget medarbejder. Jeg svarede på grønlandsk at jeg ville blive glad for at blive betjent på grønlandsk, netop fordi at jeg vidste det kunne lade sig gøre. Der opstod en meget akavet stemning mellem ekspedienten og jeg fordi mit ønske åbenbart var uvant for ham. I mellemtiden kom den ene af ejerne af Nuuk Fitness for at hjælpe sin kollega og overhørte i den forbindelse at jeg forklarede at jeg ønskede at blive hjulpet på grønlandsk, fordi jeg er grønlandsksproget. Det fik ham spontant til at spørge om jeg var racist? Lettere chokeret forklarede jeg at det ikke gør mig til racist at jeg ønsker at blive betjent på mit eget sprog. Ejeren svarede dertil: Jamen, vi er i Nuuk! Jeg fortalte ham at jeg selv er fra Nuuk. Jeg gik derfra med en enorm følelse af fremmedgjorthed. Jeg føler at tingene er vendt på hovedet. I dag fravælger jeg stedet og tager i et andet fitnesscenter i byen. Jeg har senere spurgt min veninde, om hun tror at hendes danske mand ville have fået samme behandling hvis han havde bedt om service på dansk? Men jeg tænker at han nok aldrig var kommet i den situation.

Nuuk Fitness. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

En middag

En dag aftalte min mand og jeg at vi skulle på Hotel Hans Egede og spise en god middag sammen. Jeg ringede derfor til receptionen og bad venligt og på "forståeligt" grønlandsk om at blive stillet om til en restaurant for at reservere et bord. Receptionisten forsøgte op til 3-4 gange at få mig i tale på dansk, indtil hun irriteret lagde røret på da jeg blev ved, men venligt og bestemt at gøre mig forståelig på grønlandsk. Hun gjorde ikke på noget tidspunkt forsøg på hverken at tale til mig eller forstå mig på grønlandsk. Hun tilkaldte heller ikke hjælp. Jeg følte at jeg mistede modet. Jeg følte mig ikke som en reel kunde.

Kvittering fra Sarfalik. (Foto: Julie Edel Hardenberg).

På et senere tidspunkt hvor min mand og jeg tog til Sarfalik for at spise en middag sammen, var overtjeneren så venlig at sørge for at vi fik en grønlandsk/dansksproget ung pige til at betjene os. Men mærkeligt nok blev den unge pige ved med at besvare vores henvendelse på dansk. Jeg spurgte om hun kunne tale grønlandsk, det kunne hun. Og mere gjorde jeg ikke ud af det. Jeg ville ikke risikere at gøre hende fornærmet eller mopset. Jeg lagde mærke til at andre gæster, henholdsvis dansksprogede og engelsksprogede, fik betjening på deres eget sprog.

Kvittering og kønummer fra TelePost.
(Foto: Julie Edel Hardenberg).

Telepost

En af mine venner fortalte mig om noget hun havde oplevet hos Telepost. En ældre grønlandsksproget kvinde havde forlegent henvendt sig til de andre kunder, for at få hjælp til at få oversættelse, fordi den dansksprogede grønlandske ekspedient havde sagt at han ikke kunne grønlandsk. Jeg tænkte, om det var rimeligt at hun skulle lære sig dansk for at blive betjent, eller om han skulle lære sig grønlandsk for at kunne servicere sine kunder?

Kulturprogram

Min mand Svend valgte engang at inspirere andre til at lære sig grønlandsk. Han deltog i et kulturprogram på TV hvor han med sit gebrokkne og begrænsede ordforråd fortalte om springet til at lære sig grønlandsk. Mange roste ham. Men der var også nogle der krummede tæer over at han gjorde det for åben skærm. Det samme gælder når jeg vælger at tale grønlandsk blandt dansktalende. Mens nogle synes jeg er sej, mener andre at jeg er ekstrem. Jeg spørger mig selv, om hvornår det er blevet ekstremt at ville tale grønlandsk i Grønland?

Svend i tv-studiet. (Foto: Julie Edel Hardenberg).